

Lidsø Naturprojekt

EN KYSTNÆR NATURPERLE

Projektbeskrivelse

Lidsø Naturprojekt omfatter bevarelsen af et nuværende naturområde samt udvidelsen heraf. Der er tale om et tidligere landbrugsområde udtaget til naturformål. Udtagningen har betydet at arealet har udviklet sig til at være et unikt naturområde for især fugle, padder og insekter.

Lidsø Naturprojekt har til formål at udvikle og bevare et i alt 275 ha stort areal som naturområde. 117 ha er i dag et værdifuldt og lysåbent naturområde, der består af tidligere omdriftsarealer. Disse omdriftsarealer er omfattet af de 20-årige MVJ-ordninger "ændret afvanding". 98 ha skov er udtaget af dyrkning og er omfattet af ordningen "udtagning af agerjord". Skoven overgår i 2020 til fredsskov. I 2019 kan de lysåbne arealer med søer, strandeng og strandoverdrev opdyrkes igen.

Lidsø Gods ønsker at bevare arealerne som naturområde samt at udvide med yderligere 60 ha landbrugsjord, der grænser op til det eksis-

terende naturområde mod nordøst. Projektområdet (afbildet til højre) skal være med til at udvikle et rigt dyreliv til gavn for biodiversiteten, lokalområdet og friluftsturismen i Lolland Kommune.

Hele arealet ejes i dag af Lidsø Gods, der i høj grad ønsker at udvikle naturen i projektområdet.

AREALER FØR OG NU

Inden omlægning til natur var projektområdet stort set helt opdyrket til korn. Kun et mindre areal på 10 ha var fyrreskov og vildtremisse.

I dag er 98 ha skov, 117 ha strandenge, -søer og -overdrev.

INDHOLD

PROJEKTBEKRIVELSE S. 2

DET OPRINDELIGE NATURPROJEKT S. 4

FORMÅL S. 5

LANDSKABET OG NATURTYPERNE S. 6

FLORA S. 7

PADDER S. 8

FUGLE S. 10

INSEKTER S. 12

KRYBDYR OG PATTEDYR S. 13

UDVIDELSE AF NATURAREALER S. 14

SYNERGI MED ØVRIG NATUR S. 16

OMRÅDETS HISTORIE S. 18

FORMIDLING OG FRILUFTSLIV S. 20

MULIGE TILTAG I PROJEKTOMRÅDET S. 22

TURISME OG REGIONAL UDVIKLING S. 24

FREMTIDIG DRIFT S. 23

Projektområdet

— Eksisterende naturområde

— Udvidelse af naturområde

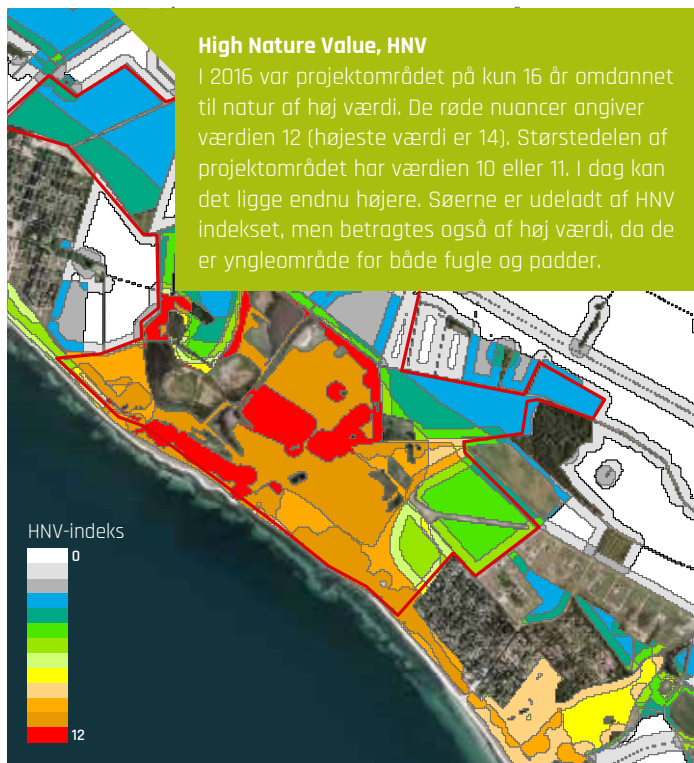
250m

Det oprindelige naturprojekt

MVJ-arealerne fremstår i dag som et kystnært naturområde med strandeng, skov, vandhuller og lavvandede, ferske søer med et rigt fugleliv.

I 1999 blev der givet tilladelse til at genskabe et naturområde på Lidsø Gods på i alt 215 ha. Projektet blev etableret i et nært samarbejde mellem lodsejeren - Lidsø Gods, Danmarks Naturfredningsforening, Hedeselskabet, Rødby Kommune og Storstrøms Amt. Lidsø Naturprojekt ligger mellem sommerhusområderne Bredfjed i øst, Kramnitse i vest og Østersøen som naturlig afgrænsning mod syd. Der blev etableret et vådområde på 117 ha., hvor vandstanden blev hævet til kote 0 via stigborde og små diger og der blev plantet 98 ha skov - primært eg.

Det før naturmæssigt uinteressante areal er på få år blevet til meget værdifuld natur. Som det fremgår af Landbrugs- og Fiskeristyrelsens, High Nature Value kort (HNV-kort) fra 2016, er de tidligere landbrugsflader blevet særdeles værdifulde naturarealer på kun 16 år, og det er ganske sandsynligt, at vi endnu ikke har set områdets fulde potentiale. Alene derfor er det utrolig vigtigt at få bevaret og videreført arealerne som natur fremfor landbrug, da projektet ud fra et lokalt, men også regionalt perspektiv er med til at understøtte biodiversiteten i et ellers naturfattigt agerland.

Formål

Formålet med Lidsø Naturprojekt er at skabe nogle faste rammer for bevarelsen af den unikke natur, der findes i projektområdet, samt at udvide det eksisterende naturareal. Lidsø Gods ser gerne, at den positive udvikling, der allerede har fundet sted, fortsætter ved en permanent omlægning til natur. Alternativt ønskes en langvarig (20 år eller mere) ordning for bevaring og udvikling af Lidsø arealerne til naturformål.

Realiseringen af Lidsø Naturprojekt vil medføre et utroligt løft i biodiversiteten i et ellers artsfattigt landbrugsland. I kommuneplanen er hele projektområdet udpeget som lavbundsareal og et område egnet som økologisk korridor. Projektområdet er dermed et oplagt sted at bevare og udvikle mere natur i.

Ved at hæve vandstanden på det nye areal for natur og inddrage landbrugsjord til vådområde, vil Lidsø Naturprojekt medføre en reduktion i nitrat udvaskningen til Femern Bælt og dermed bidrage til at opfylde målsætningerne i vandområdeplanerne.

Det lange perspektiv

Med en langvarig ordning eller permanent omlægning til natur forbedres mulighederne for at drive en mere målrettet naturpleje. Lidsø Gods ønsker at afgræsse arealerne, hvilket vil kræve betydelige investeringer i hegning af projektområdet. Afgræsningen vil til gengæld kunne medføre et yderligt løft i biodiversiteten i området, da den fremmer urtevegetationen.

Landskabet og naturtyperne

Variationen af lysåbne arealer, vådområder og skovhabitater, sammen med det sydlollandske klima har skabt en naturperle med en rig natur og høj artsdiversitet. Hævning af vandstanden har genskabt noget af det gamle fjordlandskab omkring Rødby Fjord. Lidsø Naturprojekt vil give den besøgende en unik mulighed for at se arter, både fugle, padder og insekter, der ellers er sjældne herhjemme.

Det sydlollandske landskab er udpræget fladt og oprindeligt dannet af gletscheraktivitet i området. Landskabet er opbygget af moræneler, der er frismeltet materiale fra gletscherens bund. Efter at havet steg for 6000 år siden, er en del af projektområdet blevet til havbund, og der er aflejret 1 - 2 m marint sand i en stor del af projektområdet. Lidsø jordene og projektområdet har været en del af den gamle Rødby Fjord, indtil området blev inddæmmet efter stormfloden i 1872. Projektområdet bærer kraftig præg af dette ved at have et meget varieret terræn, der svarer til de gamle barrierer og fjordarme. I den vestligste del af projektområdet gik en dybere rende ind i fjorden ved Høminde og forbi Tjørnebjerg.

Projektområdet indeholder i dag en mosaik af forskellige naturtyper, som er opstået efter at området blev udlagt til natur, fra lavvandede søer og vandhuller til tørre strandoverdrev. En stor del af projektområdet har karakter af 5-3 beskyttet sø, strandeng eller strandoverdrev. Særligt strandoverdrevene er en sjældenhed og indeholder en meget divers flora og fauna. Projektområdet omfatter ca. 98 ha ung skov, der blev plantet, da området blev omlagt til natur. Skoven er en blanding af eg, løn, lærk, hassel og skovfyr, hvoraf halvdelen er eg. Blandingen af lysåbne naturtyper og skovarealer giver området en stor variation med mange forskellige biotoper for flora og fauna.

Rødby

Rødby Fjord og Lidsø før området blev inddæmmet i 1878. Her ses kanalerne ved Dragsminde og Kramnitse, samt Lids og Lang Ø. Kilde: Historisk Atlas

Flora

Da der er tale om tidligere havbund med højt indhold af sand udvaskes næringsstoffer hurtigt fra jorden og nøjsomme plantearter indvandrer relativt hurtigt til området. Dette har medført, at Lidsø arealerne efter kun 17 år er blevet botanisk interessante.

Projektområdet byder i dag på en spændende og varieret flora med flere sjældne og fredede arter. Langs diget finder man en af Danmarks største bestande af ager-kohvede og hjorterod, samt klæbrig limurt, gærdekørvel og nikkende limurt. På de mere tørre arealer findes store bestande af hedelyng, der ellers er ualmindelig på Lolland. I de vådere partier med ferskvand findes kongebregne og maj-gøgeurt.

Før området blev udlagt til natur, var her kun dyrkede marker. I den sydvestlige del af projektområdet forekommer nogle særlige strandoverdrevspartier, der næsten er dækket af rensdyrlav, hvilket er udsædvanligt i Danmark. Disse områder huser også en særlig insekt-fauna.

Se videoen over projektområdet

Få fugleperspektivet ved at se dronevideoen

www.vimeo.com/moemedia/lidsoe

Scan koden eller følg link for at se videoen

Padder

Vandhullerne og strandsøerne ved Lidsø udgør en af Danmarks vigtigste paddelokaliteter.

Med en blanding af lysåbne habitater, løvskove, vandhuller og lavvandede strandsøer er naturen omkring Lidsø ideel for padder. Projektområdet er muligvis det mest artsrige i Danmark. Her lever ikke mindre end 9 forskellige arter af padder, herunder strandtudse, grønbroget tudse, springfrø, spidssnudet frø, stor vandsalamander og en meget stor bestand af løgfrøer. Disse arter er alle særligt beskyttede. Derudover lever der også almindelige arter som grøn frø, skrubtudse og lille vandsalamander.

Lolland kommune iværksatte i 2011 projekt løgfrø, der havde til formål at sikre løgfrøens udbredelse og overlevelse på sydlolland. Dette skete gennem undersøgelser af kystnære områder, som ved Lidsø Gods. I forlængelse af projekt løgfrø, har Lolland kommune, i samarbejde med Lidsø Gods, etableret to nye vandhuller til løgfrø og strandtudse i selve projektområdet, samt yderligere tre sydvest der for. Herudover er der oprenset 9 vandhuller. Disse tiltag har været med til at sikre gode betingelser for padder i projektområdet.

Løgfrøen

Løgfrøen er en af Danmarks mest sjældne springpadder. Den lever et skjult liv, da den tilbringer det mest af tiden under overfladen i vandhullet. Den kvækker under vand og kræver fiskefrie vandhuller og sandjord, da den graver sig ned om vinteren. Løgfrøens høletudser er spektakulære idet det kan blive op mod 13 cm.

Strandtudse

Grønbroget tudse

Kramnitse

Bredfjed

Paddearter i området

- Løgfrø
- Strandtudse
- Grønbroget tudse
- Spidssnudet frø
- Springfrø
- Stor vandsalamander

Fugle

Lidsø er en af Syddanmarks vigtigste rastelokaliteter for trækfugle og et mekka for ande- og vadefugle i yngletiden.

De lavvandede søer og store strandengsarealer giver optimale forhold for rastende trækfugle. Hvert år gæster tusindvis af gæs og ænder området, bl.a. bramgås, blisgås, skeand, knarand og pibeand.

Projektområdet gæstes også af vadefugle som sandløber, lille kobbersneppe, småspove, og storspove. Projektområdet er en vigtig rastelokalitet for gul vipstjert og huser også lille korsnæb i træktiden. Rovfugle trækker over området i stort tal, særligt hvepsevåge og rød glente, samt vandrefalk og lærkefalk. Om vinteren raster mosehornugle i projektområdet.

En række sjældne ynglefugle yngler ved Lidsø, således er der et ynglepar af traner og tre par klyder i projektområdet. Vandrikse, dobbeltbekkasin, rørdrum og skægmejse yngler i rørskovene omkring de

lavvandede søer. Søerne er i sig selv yngleområde for skeand, knarand, taffeland, lille lappedykker, gråstrubet lappedykker mfl. Strandengene er yngleområde for stor og lille præstekrave, samt dobbeltbekkasin og rødben. Rødrygget tornskade yngler på strandoverdrevet.

Da projektområdet indeholder stor variation i naturtyper og skift mellem tørre og våde biotyper, med indslag af skov, er potentialet som raste- og yngleplads for et endnu rigere dyreliv meget stort. Projektområdet har derfor potentiale til at blive yngleområder for et endnu større antal vadefugle, traner, hvid stork og muligvis høgesanger. Høgesangeren har ynglet i området frem til 1980'erne, men ikke er set i Danmark siden.

KLYDERNE

Klyderne yngler i de største af strandsøerne på to forskellige lokaliteter. I 2016 ynglede tre par klyder. Klyden kræver uforstyrrede holme og øer for at trives og lavvandede laguner til at søge føde. En biotoptype, der findes flere steder i projektområdet.

TRANEN

I 2014 ankom det første tranepar til Lidsø. Det samme par vendte tilbage i 2015 og i 2016 yngede tranerne for første gang i Bredfjed. Strandsøerne er med rig fødetilgang og de store uforstyrrede arealer ideelle for traner.

Almindelig ryle

FUGLE OBSERVERET I PROJEKTOMRÅDET

Ynglefugle		Regelmæssigt sete trækfugle		Sjældne trækfugle
Almindelig Ryle	Løvsanger	Bjergvipstjert	Odinshane	Aftenfalk
Blishøne	Munk	Blisgås	Ringdue	Dværgmåge
Bysvale	Pibeand	Blå kærhøg	Rød Glente	Hvid stork
Dobbeltbekkasin	Rødrygget tornskade	Bramgås	Sandløber	Karmindompap
Engpiber	Rørhøg	Bynkefugl	Sangsvane	Nordisk lappedykker
Fiskehejre	Rørsanger	Canadagås	Småspøve	Skestork
Gransanger	Rørspurv	Dværgfalk	Sortand	Sorthalset lappedykker
Gravand	Sangdrossel	Ederfugl	Sortstrubetlom	
Grønbenet rørhøne	Sivsanger	Fiskeørn	Stenpikker	
Gråstrubet lappedykker	Skeand	Gul vipstjert	Steppehøg	
Gulbug	Skægmejse	Havørn	Stor kobbersneppe	
Gulspurv	Splitterne	Hvæpsevåge	Storspøve	
Gærdesanger	Spurvehøg	Mørkbuge knortegås	Strandhøjle	
Hættemåge	Stor flagspætte	Kærløber	Sædgås	
Klyde	Stor præstekrave	Lille kobbersneppe	Taffeland	
Knarand	Stormmåge	Lille korsnæb	Temmincksryle	
Knopsvane	Strandskade	Lille præstekrave	Toppet skallesluger	
Krikand	Tornirisk	Lærkefalk	Troldand	
Kvækerfinke	Tornsanger	Mosehornugle	Vandrefalk	
Kærsanger	Trane			
Landsvale	Tårnfalk			
Lille lappedykker	Vandrikse			

Insekter

Projektområdet udgør formentlig Skandinaviens eneste og Nordeuropas største bestand af løbebilleren *Harpalus attenuatus*, der netop menes at være indvandret som følge af omlægningen til natur.

Projektområdets sydlige placering og store variation betyder, at området har et rigt og varieret insektliv. I klitterne langs diget er fundet Skandinaviens største og eneste bestand af løbebilleren *Harpalus attenuatus*. Billen lever i sandede biotoper. Der er også fundet den sjældne og rødlistede lille korsløber og smalbrystet hedeløber. Den sjældne og varmekrævende art, lille humlebille, er også observeret i området.

Den rødårede hedelibel er en varmekrævende art, der kræver lavvandede vandhuller til at formere sig. Larverne udvikles til forskel fra andre arter på bare én sæson. Den rødårede hedelibel er muligvis indvandret til Danmark via Lidsø.

Derudover huser projektområdet mindre almindelige arter af sommerfugle som okkergul pletvinge og rødpletlet blåfugl.

SJÆLDNE INSEKTARTER FUNDET VED LIDSØ

<i>Aelia klugii</i>	1	Lille bispetæge
<i>Aphanisticus pusillus</i>		Strand pragtbille
<i>Cimberis attelaboides</i>		Art af snudebille
<i>Cymindis angularis</i>		Smalbrystet hedeløber
<i>Dolichosoma lineare</i>		Malakitbille
<i>Gymnosoma nitens</i>	2	Art af snylteflue
<i>Harpalus attenuatus</i>	3	Art af løbebille
<i>Ontholestes tessellatus</i>		Stor jagtrovbille
<i>Panagaeus bipustulatus</i>	4	Lille korsløber
<i>Ptinus dubius</i>		Art af borebille
<i>Rhizophorus chrysomeloides</i>		Art af mariehøne
<i>Trichius zonatus</i>		Lille humlebille

Krybdyr og pattedyr

De solbeskinnede strandoverdrev og klitter er hjem for firben og slanger, mens det lysåbne arealer og skovene huser harer, rådyr og smågnavere. Lidsø områdets mange naturtyper betyder at, der er mikrohabitater for et stort antal arter.

Krybdyr

I området lever almindeligt firben, snog og stålorm, og der er flere egnede steder for hugorm, der også menes at leve i klitterne i tilknytning til diget. Strandoverdrevene med hedelyng og spredt græsbevoksning er ideelle for hugorm og firben.

Pattedyr

I området findes en stor bestand af rådyr og hare. Området er også meget egnet for brandmus, der holder til i skovbryn og fugtige arealer med rørskov. Brandmusen findes i Danmark stort set kun på Lolland og Falster.

Snog

Udvidelse af naturarealer

På baggrund af de gode erfaringer med etableringen af det eksisterende naturområde ønsker Lidsø Gods at udvide arealerne med yderligere 60 ha. Ved at flytte stigbordene hæves vandstanden nord for de nuværende strandsøer, og der skabes en ny stor sø.

Lidsø Gods ønsker at udvide det nuværende naturareal med ca. 60 ha ved at inddrage de nordøstlige landbrugsarealer til natur. Markerne ligger lige nu brak og afvandskanalerne i området giver unikke muligheder for at styre vandstanden i området. Ved at flytte stigbordene i de to hovedkanaler kan man oversvømme den nordlige del af projektområdet og skabe et endnu større vådområde end i dag. Ved at hæve vandstanden til kote 0 vil en stor del af de eksisterende marker oversvømmes, og vandstanden vil blive dybere end indenfor det eksisterende naturområde.

I det omkringliggende terræn vil de gamle barriereøer blive tørre naturtyper med god udsigt over de nye vådområder. Skovene kan holdes tørre ved at vedligeholde de eksisterende diger og kanaler. Udvidelsen af naturarealet vil genskabe en del af den gamle fjordarm mellem Lang og Lids Ø. Dermed skabes et stort sammenhængende vådområde med varierende vanddybde til stor gavn for fuglelivet og padderne.

En udvidelse af naturarealet giver mulighed for at området kan blive yngleområde for mere sky vadefugle, som spover og bekkasinere og vil dels styrke bestanden af de eksisterende ynglefugle, f.eks. klyde. Dette gør ynglebestandene mere robuste.

Styring af vandstand

I 1999 etableredes et stigbord, der tilbageholder vandet i det inddæmmede område. Tv. ses området den gang og th. ses området i dag. Ved at flytte stigbordet længere mod nord kan der etableres endnu en ny sø, der delvist vil genskabe den gamle fjordarm mellem øerne Lang og Lids

Synergi med øvrig natur

Naturarealerne omkring Lidsø er en af de få, større sammenhængende naturområder på Sydlolland. Med sin kystnære placering fungerer det som kerneområde for trækfugle fra det øvrige Europa og som første landkendingspunkt for arter, der indvandrer sydfra.

Projektområdet er et af de få, større naturarealer langs Lollands sydlige kyst. I kraft af sin størrelse udgør det et vigtigt kerneområde for naturen på Sydlolland og er direkte knyttet sammen med kystnære naturarealer langs diget, der strækker sig som en smal bræmme helt ud til Albuen på Lollands vestlige spids. Lidsø Naturprojekt er vigtigt ud fra et internationalt synspunkt, idet strandsøerne og engene fungerer som rasteområde for tusindvis af trækfugle, der trækker langs kysten gennem Østersøen og mellem Tyskland og Danmark. Det er således vigtigt at bevare området som natur og forsætte den positive udvikling man har set indtil nu.

Ved etablering af Femernforbindelsen vil der blive skabt et 383 ha stort nyt landområde på begge sider af Rødbyhavn. Lidsø Naturprojekt vil ligge i umiddelbar forlængelse af de nye landområder, der etableres med både natur og rekreative områder. Tilsammen vil Lidsø Naturprojekt, Femernforbindelsens nye landområde og det kystnære naturområder langs kysten ud til Kramnitse udgøre et mere end 700 ha stort sammenhængende rekreativt naturområde.

Albuen

Beskyttet natur (S 3)

- Strandenge og strandoverdrev
- Søer

Femernforbindelsen landanlæg

- Nyt landområde
- Tunnelforbindelse

Områdets historie

Med tekstbidrag fra Bjørnar Måge - Museum Lolland-Falster

Med sin kystnære placering og indgang til Rødby Fjord har Lidsøområdet været et knudepunkt for menneskelig aktivitet i årtusinder.

Stenalder

Omkring år 15.000 f. Kr. smeltede den sidste is væk i området ved Lidsø. I de næste ti tusind år til omkring år 5.000 f. Kr. var området et indlandsområde med den nærmeste kyst beliggende mange kilometer længere mod syd. Fra denne tid vidner få og spredte fund om menneskelig tilstedeværelse i området. Blandt disse en løsfundet Brommepil fra omkring år 12.500 f. Kr. Mere udbredt menneskelig aktivitet ses først i området fra omkring år 4.500 f. Kr., hvor havniveauet blev så højt, at Rødby fjord blev dannet. Fjorden og de ressourcer, der er knyttet til denne, gjorde området meget mere interessant for datidens mennesker at bo i. Aktiviteterne er imidlertid ikke spredt ud over hele området, men synes særligt knyttet til strømrrenderne mellem Lidsø/Langø og fastlandet. Ved udgravninger i 1971 blev der således på den østlige del af Lidsø udgravet en lang række fundrige gruber. De er gravet i så lavt terræn under grundvandsspejlet, at de formentlig har stået vandfyldte. I gruberne blev der fundet store mængder keramik og knogler – i en grube lå et større antal hundekranier. Senere års undersøgelser af området har vist, at lokaliteten, der udgravedes i 1971, kun er en af mange på den østlige del af Lidsø.

Vikingetid, Rødby Fjord

I udkanten af projektområdet er der gjort et spændende fund af en pælespærring fra vikingetiden. Pælespærringen består af lodrette træpæle, der er hamret ned i havbunden. Mellem pælene har ligget vandrette egestammer. Spærringen har været ca. 200 m lang. Pælespærringen har været i brug fra ca. år 1140 til frem til starten af 1300-tallet og viser, at man har kunnet kontrollere skibsfarten ind i fjorden.

Middelalder til i dag

De næste aktiviteter, der ses spor efter i området, er alle yngre og har alle sammenhæng med transport, lokalt og regionalt. I Skøreholmsrenden, der fungerede som indsejling til Rødbyfjord fra Østersøen, er der fundet et formodentlig sunket skib med vendisk keramik fra slutningen af vikingetiden. Der er mange skibsvrag i området, hvilket ikke er overraskende, da sejllrenden ind til Rødby var omskiftelig og dermed let at gå på grund i. Sejllrendens tilstand umuliggjorde fra middelalderens slutning sejladse til Rødby by med større skibe. Der anlagdes omladningspladser, først ved Dragsminde (Bredfjed) og senere ved Kramnitse for at afhjælpe Rødbys transportproblemer. En endelig løsning på byens transportproblem kom dog først med anlæggelsen af Rødbyhavn i 1912.

Med etablering af diget omkring Lolland i 1878 blev projektområdet langsomt tørlagt og anvendt til landbrugsformål. Projektområdet blev braklagt i 1990'erne og udlagt til natur i år 2000. Ved etablering af naturområdet blev der indsat stigningsbord i afvandskanalerne, så vandet steg til ca. kote 0. Dette skabte de lavvandede søer, der ses i dag.

BREDFJEDSKIBET

I 1993 blev Bredfjedskibet fundet og udgravet. Skibet sank i 1600-tallet i det der den gang var Rødby Fjord. Det er et af mange spor af årtusindernes menneskelige aktivitet omkring Lidsø. En rekonstruktion af skibet kan i dag ses på Middelaldercenteret ved Nykøbing Falster.

Formidling og friluftsliv

Realisering af Lidsø Naturprojekt vil styrke Lollands status som turistmål og skabe bedre forhold for lokale og internationale turister.

Projektområdet har stor rekreativ værdi, idet det fungerer som rekreativt område for mange natur- og friluftinteresserede. Der afholdes guidede ture i området, arrangeret af naturvejledere, og der er fri færdsel på stier og veje i området. Området benyttes også til mountain-bike kørsel og af cyklister.

Cykelruten "Lolland-Falster Rundt" går langs diget helt op ad projektområdet. Fra diget er der en flot udsigt ud over strandsøer, -overdrev og -enge. Cyklister kan også følge Errindlev Panoramaruten, der snor sig ind igennem projektområdet, lige forbi den største sø med vandfugle.

Ved en realisering af Lidsø Naturprojekt vil der blive gode muligheder for at forbedre mulighederne for rekreative udfoldelser i projektområ-

det. Der kan gennemføres tiltag både indenfor og udenfor projektområdet, i samarbejde med Lidsø Gods. Tiltagene kunne bl.a. omfatte opsætning af shelters, faciliteter til havkajak, formidlingscenter, fotoskjul, samt fugletårne. Forslag til tiltag er beskrevet nærmere i på side 22

Tjørnebjerg ville være et oplagt udgangspunkt for aktiviteter eller installationer, der skal fremme formidlingen af projektområdet. Herfra er der gode stiforbindelser til selve projektområdet. Formidling vil kunne ske i samarbejde med Lolland Kommune, der med sit projekt Naturlandet Lolland-Falster gør en aktiv indsats for at tiltrække besøgende til området gennem fire arbejdsgrupper, der ser på muligheder for cyklister, ridning, vandreture og kajakture.

Projektområdet er et populært område for ekskursioner, her med naturvejleder fra Lolland Kommune.

Mulige tiltag i projektområdet

Ved at gennemføre en række tiltag kan projektområdet gøres mere attraktivt for besøgende, dels ved at gøre det muligt at overnatte i området og dels ved at opstille faciliteter, der gør det lettere at iagttage det fascinerende dyreliv i området. Ved rewilding kan der desuden skabes en turistattraktion, samtidig med at de reintroducerede dyr bidrager til naturplejen.

For at tiltrække flere besøgende til området foreslås det at gennemføre flere tiltag, der kan forbedre formidlingen og mulighederne for at opleve naturen i området.

”Infocenter”

Ved Tjørnebjerg bør der placeres et informationscenter med informationstavler, samt borde og bænke. Informationscenteret skal formidle både om historie og naturen i projektområdet. Informationstavlerne kan suppleres med informationsvideoer, der vises ved at scanne QR-koder på tavlerne, på samme måde som den video, der er indlejret her i folderen.

Fotoskjul

I den vestlige del af vådområdet bør man opsætte fotoskjul ud til vandområderne, hvor naturfotografer og fugleinteresserede kan få muligheden for at komme tæt på vandfuglene. Fotoskjulene kan placeres ude i søen med små gangbroer ud til hvert skjul.

Fugletårne

Det vil være oplagt at opsætte to fugletårne i området, så det bliver muligt at skue ud over søerne i området. Det ene fugletårn kan stå centralt i projektområdet, ved den grusvej, der i dag adskiller det eksisterende område med natur, fra det areal, der foreslås at udvide det med. Det andet fugletårn kan stå i den sydlige udkant af projektområdet ud mod diget, så man både kan kigge ud over søer og strandoverdrev og havet på den anden side.

Shelters og havkajakoptagning

I projektområdet sydvestlige hjørne vil det være oplagt at etablere en shelterplads, der både kan bruges af besøgende på vandretur og af havkajaksejlere. Her kan man samtidig etablere en bådebro, der gør det muligt for havkajaksejlere at trække kajakkerne op på land.

Rewilding

Projektområdets størrelse og indslag af skov gør det ideelt til forsøg med rewilding, hvor større dyr udsættes til naturpleje. Dette kan omfatte vildsvin, kronvildt, europæisk bison eller andre store græssere, der kan holde området lysåbent og skabe dynamik. Vildsvin kan med sin roden i jorden være med til at skabe variation og levesteder, forudsat græsningstrykket ikke bliver for stort. Det er således en nøgleart, dvs. en art, der skaber levesteder for andre. På den østlige del af Lidsøsjorde er der fundet opsatser af kronvildt fra dyr, der har græsset der i stenalderen og det er derfor oplagt at reintrodere arten til området. Kronhjorten egner sig fint sammen med vildsvin. Udsættelse af vildsvin og kronhjort vil kræve indhegning af projektområdet og en aktiv regulering af bestanden.

Kronhjort

Området

- i** Info
- s** Shelter
- fs** Fotoskjul
- ft** Fugletaarn
- Lolland rundt (251 km)
- Errindlev panoramarute (51 km)
- Eksisterende sti

Turisme og regional udvikling

Bevarelsen af naturen omkring Lidsø og udviklingen af projektområdet til naturformål vil skabe rammerne for yderligere udvikling af Lolland som turistmål. En fremtidig partner i Lidsø Naturprojekt vil sammen med Lidsø Gods og Lolland Kommune være med til at sætte Lolland på landkortet og bidrage til regionale jobs og udvikling.

Realisering af Lidsø Naturprojekt giver en enestående mulighed for at tiltrække flere turister til Lolland Kommune og fremme regional udvikling ved de afledte serviceydelser, turismen skaber. Med sin placering nær Rødbyhavn, Lalandia og sommerhusområderne Bredfjed, Kramnitse og Hummingen ligger naturområdet let tilgængeligt for turister. Ved realisering af Femernforbindelsen er Lidsø Naturprojekt også et attraktivt turistmål for turister, der kommer sydfra, særligt fugle- og insektinteresserede.

Markedsføring af Lidsø Naturprojekt som turistmål og udvikling af service til turister i området kan ske i samarbejde med Lolland Kommune, der har stor interesse i regional udvikling. Lolland Kommune ønsker aktivt at markedsføre naturprojektet på websider, brochurer og de sociale medier. Sammen med private aktører kan der skabes en række nye jobs i området, med naturprojektet som bærende element.

Cykelturisme

Lolland Kommune arbejder aktivt med at udvikle cykelturismen og der går i dag allerede to cykelruter igennem og forbi projektområdet. Cykelruten Lolland Rundt er populær og giver en flot panoramaudsigt over naturen ved Lidsø.

Fremtidig drift

Lidsø Gods ønsker at drive arealerne i tæt og langsigtet samarbejde med en fremtidig partner.

Ejerforhold

Lidsø Gods ønsker at varetage den fremtidige drift af området som hidtil. Dette i tæt samarbejde med de interessenter, der vil indgå i en fremtidig sikring og udvikling af området – herunder Lolland kommune.

Driftsøkonomi

Med den hidtidige ordning, hvor projektområdet er udlagt til natur over en 20-årig periode, er der givet mulighed for en langvarig investering og udvikling af området. Denne ordning er desværre blevet erstattet af en 5-årig ordning, der giver større usikkerhed om videreførelse af de tiltag, der kan gennemføres i området. Derfor ønskes det, at der findes en permanent ordning for videreførelse af naturen i området. Dette giver bedre muligheder for langsigtede planer for området.

Afgræsning

Et oplagt tiltag til at hjælpe naturen på vej er at afgræsse området med kvæg, til gavn for en varieret flora. Dette medfører, at der skal foretages en omfattende hegning af området, der samtidig sikrer den gode adgang for besøgende, der er i dag.

Vandstand

Da projektområdet er kunstigt afvandet med grøfter og kanaler, giver dette en unik mulighed for at styre vandstanden til gavn for naturen i fremtiden. Som nævnt er der i dag indsat stigborde, der regulerer vandstanden på det eksisterende naturareal. Disse kan flyttes, så dele af det nye område også oversvømmes.

Stork

Hvide storke ses hvert år på Lolland som midlertidige trækgæster. Ved realisering af Lidsø Naturprojekt er det muligt at storken vil vende tilbage som ynglefugl, da der vil være både fødesøgningsområder og egnede redepladser tilstede.

for

LIDSØ GODS

Lollandkommune

2017

Fotos

Anders Henriksen

Klaus Bek Nielsen

Martin Kielland

Uffe Nielsen

Naturfocus v. Christian B. Hvidt

Grafik:

Sebastian Mads Bonsing

Se videoen over projektområdet

Få fugleperspektivet ved
at se dronevideoen

www.vimeo.com/moemedia/lidsoe

Scan koden eller følg link
for at se videoen